

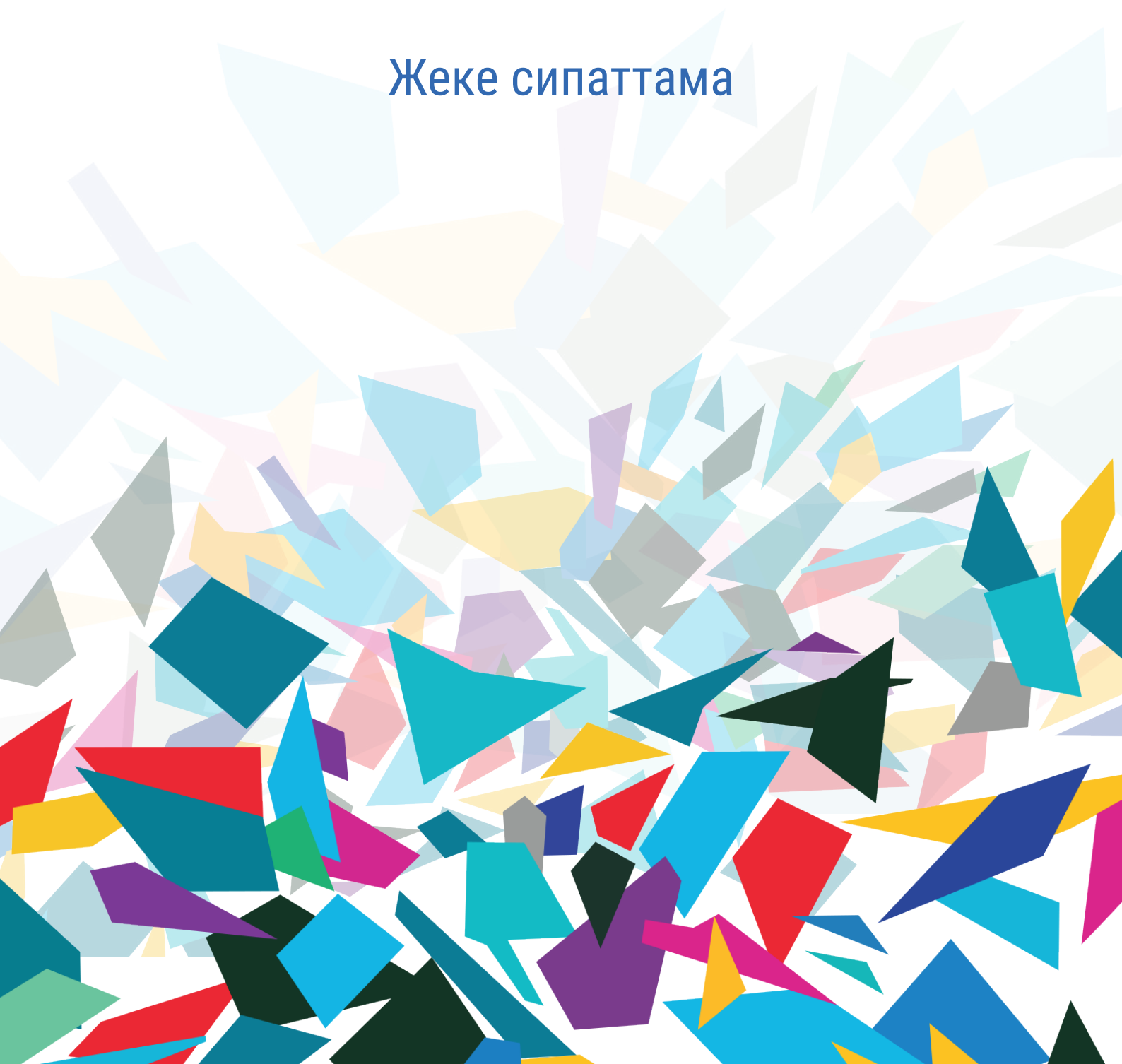
9-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ МЕНШІК ҚҰҚЫҒЫ, 2-БӨЛІМ

Жеке сипаттама

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Жеке сипаттама

Дәріс авторы: Күлтай Адилова

«Дизайн» ұғымына және дизайнның түпнұсқалығы мен шынайылығына қойылатын талаптарға қатысты шарттарды сақтаумен қатар, дизайн «жеке сипатқа» да ие болуы тиіс.

Жеке сипатқа иелікті тексеру «жалпы көзқараспен ақпараттандырылған қолданушыға өндірілетін дизайнмен, сол қолданушыға жұртшылыққа қолжетімді болған басқа да дизайнермен жалпы көзқарастың ерекшелігі барма?» деген сұрақтың жауабы сияқты. Бұл судьялар үшін кез келген дизайнның ең қиын аспектісі ретінде және «басымдылық пен шешуші өлшем» ретінде сипатталады. Бұл сонымен қатар, трибунал алдында тұрған ең көп таралған сұрақ болып табылады.

Ең бір жеке сипаттылықты тексерудің маңыздылығы, дизайнды қорғау аясында және құқық бұзылғанда қолданылатын тексеруді сипаттайды. Бұл Ереженің 10(1) бабында көрініс тапқандай, Қауымдастық дизайнымен берілген қорғау аясы ақпараттандырылған тұтынушыға басқаша ықпал етпейтін кез келген дизайнды қамтуы тиіс.

Жеке сипат уақыт артқа қарай (қарастырылып отырған дизайннан алдыңғы өнерде қолданылатын дизайнерға), ал құқықтың бұзылуы алға қарай (қарастырылып отырған дизайннан кейінгі дизайнерға) көрінеді.

Дегенмен, пайдаланылып жатқан концепт бірдей. Нәтижесінде істер бір саладан басқаларға қолданыста бола алады.

«Өз қатысушы мемлекеттеріне тәуелсіз өндірілетін өнеркәсіп дизайнерінің, жаңа немесе түпнұсқалығына қарамастан қорғауды міндеттейтін Еуропалық Одақтың Зияткерлік Меншік Құқықтарының сауда аспектілері жөніндегі келісім (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights 1994 [TRIPS]) (ары қарай – ТРИПС) міндеттемелері жеке сипаттама талаптарымен сәйкес келе ме?» деген сұрақ көтерілді. Бір қарағанда жеке сипаттама қосымша ретінде, тиісінше заңсыз және кедергі болып көрінеді. Жеке сипаттаманы негіздеудің тағы бір мүмкіндігі ол, жеке сипаттаманы тәуелсіз құру стандартына теңестіру, бірақ бұл тәсіл де сенімді емес. Жеке сипаттаманың «маңызды ерекшелігін» қарастырудың қолайлы тәсілі ол: ТРИПС-тің 25 (б) бабы өзінің қатысушы мемлекеттеріне келесідей «дизайндар атақты дизайнерден немесе дизайнның белгілі ерекше комбинацияларынан елеулі дәрежеде айырмашылық болмаса, ол дизайн жаңа немесе түпнұсқа болып табылмайды» деген шарт қояды. ТРИПС «жеке сипаттама» талаптарын шектеудің даралығын анықтай алады.

Түпнұсқаға тексеру жүргізгендей, жеке сипаттаманың бар екендігін анықтау үшін, қарастырылып жатқан дизайнмен өткізілген өнерде қолданылған дизайнды салыстыру қажет.

Бірақ негізгі айырмашылық болып, жеке сипаттамаға туындайтын баға, ол ақпараттандырылған пайдаланушының негізгі көзқарасы болып табылады. Жеке сипаттаманы анықтаудың міндеттерін келесідей көптеген қосымша сұрақтар бұзуы мүмкін:

1. Қарастырылатын дизайн дегеніміз не?
2. Алдыңғы өнерге қолданылған дегеніміз не?
3. Ақпараттандырылған пайдаланушы дегеніміз кім?
4. Дизайн жеке сипаттамаға ие бола ала ма?

Қарастырылатын дизайн дегеніміз не? Жеке сипаттаманың бар екендігін анықтау мақсатында орындалатын бірінші міндет болып, қарастырылатын “дизайн дегеніміз не?” деген сұрақтың жауабын ашу болатын, бірақ алдыңғы контекстерде біз түпнұсқаға тексеру жүргізуді талқылап тастадық.

Алдыңғы өнерге қолданылған дегеніміз не? Қарастырылатын дизайн түсініктемесін анықтап алсақ, ары қарай дизайн(дарды) даулы дизайнермен салыстыру қажет. Жеке сипаттаманы анықтау үшін даулы дизайнды дизайнердың тұтас жиынтығымен емес (көптеген алдыңғы дизайнерда гипотикалық қоспамен) алдында қолданылған дизайнмен саралау қажет. «Қоспалар теориясы» аталған дизайнды қайтара отырып, Сот «көптеген дизайнермен салынған және жеке алынған, ерекше комбинациялар» дизайнмен қарастырылатын дизайнды салыстыру қолайлы тәсіл емес деп хабарлады. Бұл салыстырудың орнына алдын қоғамға қолжетімді, таныс болған бір немесе бірнеше ерекшеленген, дараландырылған, анықталған және сәйкестендірілген дизайнердың ішіндегі дизайнермен салыстыру жүргізілу керек еді. Оның ішінде тексеру ерекше нақты дизайнермен жүргізіліп, ақпараттандырылған пайдаланушы түпнұсқаға тексеріс жүргізгендей дизайн жинақтарымен толық таныс болады. Мәселе, алдында талқыланған, түпнұсқаға сұраныс жүргізгендей жеке сипаттама контекстінде алдыңғы өнерде нақты осы дизайн бөлігі қарастырылды ма?

Ақпараттандырылған пайдаланушы дегеніміз кім? Жеке сипаттаманы зерттеудің негізгі ерекшеліктерінің бірі ол, зерттеу «ақпараттандырылған пайдаланушының» көзқарасымен жүзеге асырылуы, яғни дизайнды дұрыс бағалау үшін арнайы стандарттарды орнату мақсатын ойдан шығарылған кейіпкер болып

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Жеке сипаттама

Дәріс авторы: Күлтай Адилова

табылады. Ақпараттандырылған ойдан шығарылған пайдаланушы жеке сипаттаманы анықтау үшін (соңында құқықтың бұзылуы) орнатылатын көптеген стандарттарға пайдаланумен қатар, «дизайнға алдыңғы құқықтарға қатысты даулардың өтінімдері бар ма?» деген сұрақты шешуге де қолданылады (талқылау соңында).

Ақпараттандырылған пайдаланушының кім болатындығы, яғни оның қажетті сапалы білімді болуы шешім қабылдауда маңызды болып табылады. Қаншалықты ақпараттандырылған пайдаланушы өнімге қатысты білімді және тәжірибесі болса, соншалықты дизайнның ерекшелігін анықтап, жалпы көзқарасқа айырмашылығын қорытындылап шығаруға өз септігін тигізеді. Сонымен қатар, ақпараттандырылған пайдаланушы өнімге қатысты білімі аздау болса, дизайнердың бір-біріне ұқсастығына қатысты шешім қабылданып кетуі мүмкін.

Ақпараттандырылған пайдаланушы бұл саланың сапаршысы болмағандықтан, яғни мәліметтерді толық меңгермегендіктен, әрбір ерекшеліктерді дараландыра алмайтындықтан, дизайн енгізілген өнімді сатушы да емес, өндіруші де емес, техникалық сарапшы да емес және дизайнер де емес. Демек, ақпараттандырылған пайдаланушы сарапшы болып табылмайды, сонымен бірге «шынайы» немесе «жай» сатып алушы да бола алмайды (жеке сипаттаманы толық қарастыратындай). Оның орнына ақпараттандырылған пайдаланушы тіркелген дизайн сынды заттардың жай пайдаланушысы бола алады. Сонымен бірге ақпараттандырылған пайдаланушы дизайн қамтылған өнімді пайдалануда, аса жоғары көзқараспен пайдаланғандығын емес, өз қажеттілігі үшін таңдай отырып пайдаланатынын білеміз. Ақпараттандырылған пайдаланушы сол саладағы белгілі дизайнердан хабардар болғанмен, өнімге қатысты аспектілердің қандай техникалық функциялармен жүзеге асырылатынынан хабарсыз болады. Ақпараттандырылған пайдаланушы әдеттегідей қарастырған өнімді сатып алушы және Интернеттен ақпараттарды көшіріп алушы, дүкенге барушы, телефонмен сұраным беруші және жиынтықтар арқылы толық ақпарат алушы болып кетуі мүмкін.

Дизайн жеке сипаттамаға ие бола алама? Біз қарастырып жатқан дизайнды өткен дизайнермен, даулы дизайнермен салыстыра отырып, дараландырылғаннан, ақпаратты пайдаланушының сапасын қарастырғаннан кейін келесі қадам «дизайн жеке сипаттамаға ие бола алама?» деген сұрақ. Біз дизайнды жалпы көзқараста «ақпаратты пайдаланушы» арқылы жасалған өніммен, сонымен қатар сол пайдаланушыға қоғамға қолжетімді болған дизайн арқылы жасалған өнімнің айырмашылығы бар ма? – деген сұрақ туындайды. Бұл сұрақты қою үшін ақпараттандырылған пайдаланушы тіркелген дизайнмен қолданыстағы дизайнды салыстырады. Оның ішінде «жеке сипаттама» дизайнның жеке дараландыруының болатындығын көрсетеді, бірақ анықтамалылығын талап етпейді. Ақыр соңында дизайнның жеке сипаттамасын анықтауға қатысты сұрақтың жауабы істің мән жайына байланысты шешіледі.

Дизайнның жеке сипаттамасын анықтау салыстырмалы тексеру ретінде жүзеге асатындықтан, келесідей сұрақ туындайды: дизайн жеке сипаттамаға ие болу үшін қаншалықты айырмашылық болу қажет? Кейбір кедергілерден кейін, қазір дизайн жеке сипаттамаға ие бола алады, егер жалпы көзқарас, ақпараттандырылған пайдаланушыға өндірілген өніммен, алдыңғы көпшілікке қолжетімді болған өніммен жалпы көзқараста айырмашылық болса.

Бас Сотпен келісе отырып: «Дизайнның жеке сипаттамасы жалпы көзқараста айырмашылық пен жетіспеушілікті ақпараттандырылған пайдаланушының басқа да алдыңғы дизайнер топтамасымен жалпы көзқараста маңызды айырмашылықты көрсете алмаса туындайды».

Дизайнда жалпы сипаттама бар екендігіне тексеру кезінде ескеретін зат, ол ақпараттандырылған пайдаланушы дизайнның сыртқы көрінісіне көңіл бөледі. Яғни, ақпараттандырылған пайдаланушы тараптардың пікіріне, ерекшелікті қалыптастыру тәсіліне, дизайнның нашар сапада жасалғанына алаңдамайды. Нақты мән беретіні қарастырылған дизайнның сыртқы көрінісіне жалпы көзқарас болып табылады. Ескере кететіндей ди дизайнға деген көзқарас ақпараттандырылған пайдаланушыда қарастырылған өнімнің қолданылу контекстінде анықталғандай көрініс «өңдеу негізінде осы жағдайға түсетін» туындайды. Бұл дегеніміз, ақпараттандырылған пайдаланушы тауарларды бір бірімен тікелей салыстырма жүргізетінін айтуға болады. Бірақ қарастырылған секторда бұлай жүргізу ыңғайсыздық туындататын болса, онда:

«..белгілі бір жағдайларға сәйкес талап етілмегенше салыстырмалы анықтауды жүзеге асыру белгілі бір уақыт аралығында әртүрлі жерлерде, сонымен бірге еске түсіруде қиындық туғызатын тауар белгілеріне де салыстырмалы қарастыру жүзеге асырылады».

Сондықтан, биіктігі 8-10 метрлік биіктікте орналасқан көше шамдарына қатысты істе, келесідей сұрақ туындайды, яғни «түр сипатына қарай салыстыру немесе алыстан салыстырудың қажеттілігі бар ма?» Дизайнды күн бойы немесе түнде қарастыру қажет па? Қаншалықты көше шамдары факт негізінде

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Жеке сипаттама

Дәріс авторы: Күлтай Адилова

сатылатын болсада сот, бағалауды ақпараттандырылған пайдаланушы көше шамдарын күндіз, орналасқан жерінен алшақтау жерде ойша көріністе сақтау керек деп шешті.

Маңызға ие болатыны ақпаратты пайдаланушының ақылы таң қалдырады, яғни дизайнды толық тексергеннен кейін есте сақтауы емес, дизайнды тиянақты қарағаннан кейін қалуы. Егер жүзеге асырылмаған жадыға (imperfect recollection) тексеру тауар белгілері құқығында мағынаға ие болса, қорғаудың ең басты негіздемесі ол тұтынушыларды алдау мен шатастырудың алдын алу, яғни дизайнды қорғау құқығы, дизайнды дизайн ретінде қорғау болып табылады.

Дизайнды жасауда ақпараттандырылған пайдаланушы оның жеке сипаттамасына сәйкес өнімді бағалай ма, қарастыра ма, сатып алама деген жалпы көзқарас негізгі маңызға ие болып тұр. Бұл пайдаланушының затты жартылай есте сақтауын емес, затты толық қарауын қарастырады.

Ақпараттандырылған пайдаланушы даулы дизайнмен қолданыстағы дизайнды салыстырғанда, «жалпы көзқарастағы» салыстырманы егжей тегжейлі талдауды қарастырады. Оның ішінде сонымен бірге «дизайнер бостандығының сатысы және әрбір дизайнның дизайнер жиынтығына» немесе Апелляциялық сот айтқандай «екі дизайн міндетті... терең қарастырылуға» сәйкес жалпы көзқарас сәйкес дизайнердың ұқсастығы мен айырмашылығын қарауға тән болып табылады.

«Жалпы көзқарас» деген ұғым ойды шатастыруға алып келеді, яғни есте сақтаған жөн дизайн сыртқы көрінісі мен толық көрінуі немесе өнімнің жартысы көрінуі мүмкін, сонымен бірге дизайнды қорғау ол қолданылатын өнімге тәуелсіз болуы мүмкін. Осыдан келе келесідей сұрақ туындайды яғни, «дизайндардың арасында салыстыру өткізудің ерекшелігі неде»? Сотта төрелік етуші Джейкобпен келіскендей әмбебап сатыда салыстыруда соттың қарсылық білдіруі маңызды, яғни жалпы салыстыру сатысы дизайнердың жеке сипаттамасында жетіспеушілікті сезетіндігі белгілі. Сонымен бірге ақпараттандырылған пайдаланушы дизайн бөлшектеріне мән беретін болғанымен, ол негізгі және арнайы бағалауды жүзеге асырмайды. Ақпараттандырылған пайдаланушы дизайн пайдалануда салыстырмалы жоғары сатыны көрсетеді.

Дизайнды таныстыру тәсілі, дизайнды қарастыру табиғатына тәуелді болады.

Кейбір жағдайларда (мысалы, Apple тауарларында) дизайнның маңызды ерекшелігі ол безендірудің жетіспеушілігі болып табылады. Бірақ, басқа жағдайларда безендіру жасалған дизайнның жалпы көзқараста, негізгі рөлді атқаруы мүмкін.

Тағы бір фактор, жалпы көзқараста бағалауға маңызды рөл ойнайтын ол дизайнердің даулы дизайнды жасап шығару кезінде қарастырған бостандық сатысы болып табылады.

Бас сотпен келіскендей:

«Дизайнерге дизайнды жасау барысында бостандыққа көп мүмкіндік берсе, ақпараттандырылған пайдаланушыға дизайнерды салыстырғанда жалпы көзқараста аз айырмашылықтың өзі жақсы көзқарас қалдырады. Ал, егер дизайнерге дизайнды жасау барысында бостандыққа аз мүмкіндік берсе, ақпараттандырылған пайдаланушыға жалпы көзқараста аз айырмашылықтың өзі белгілі болып қалады.»

«Дизайн бостандығы» түсінігі дизайнер өнімнің сыртқы бейнесін жасап шығаруда көптеген шектеулер жасауы мүмкін, яғни пайдаланылған өнім белгілі бір қызметтерді атқаруы тиіс және пайдаланылған өнім заі талаптарына сай болуы қажет. Сонымен қатар, дизайн бостандығы экономикалық себептерге сәйкес (заттың қымбат емес болу қажеттілігі) және өнімге тән ерекшелікті пайдалануда шектеулер болуы мүмкін. Бірақ нарық пен сән саласынан күтуге негізделген шектеулер ескерілмейді. Оның ішінде тексеру объективті болғандықтан дизайнға негізделген шектеулер ақылға қонымсыз келеді.

Ақпараттандырылған пайдаланушы дизайнды бағалау барысында, дизайнердің өз мүмкіншілігін қай тұстарда толыққанды аша алғандығына және дизайнның «жеке сипаттамасына» шабыт туындататындай дизайн аспектілеріне көңіл бөледі. Бұл дегеніміз, дизайнердің қай тұстарда өзінің аз ғана мүмкіндігін көрсете алғандығы (дизайнердің дизайнға деген аз ғана мүмкіндігі) және ерекшелеген кішкентай айырмашылығы өзгеше жалпы көзқарасты туындатуға мүмкіндік береді.

Ал, керісінше дизайнер дизайн жасау барысында қажетті бостандығын пайдалана алмағанда, сол аз ғана мүмкіндік ақпараттандырылған пайдаланушыда қажетті жалпы көзқарасты тудыра алмайды.

Велосипед доңғалақтарының дизайнына қатысты Еуропалық одақтың зияткерлік меншікке қатысты Ведомства шешімдерінде дизайнның жеке сипаттамасын бағалауда дизайн бостандығының әсерін түсіндік. Ақпараттандырылған пайдаланушы велосипед доңғалағын жасаушы дизайнерлердің алданда тұрған негізгі функционалдық шектеулермен көптген қолданыстағы дизайн түрлеріне сәйкес, велосипедтің доңғалағын жаңа түрін жасауда дизайнердің бостандықты маңызды негізде пайдаланбағаны үшін дизайнердің қабілетсіздігі деп бағалауы мүмкін.

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Жеке сипаттама

Дәріс авторы: Құлтай Адилова

Ақпараттандырылған пайдаланушы дизайнды бағалау барысында негізгі көңіл аударатыны ,дизайнердің өз шығармашылығына шектеу бермеуі, мысалы, велосипед доңғалағының орналасуы,яғни доңғалақтағы орналасқан инелердің ерекшелігі, бір бірінен орналасу айырмашылығы,бұрыштың орналасуы және т.б.

Осындай ерекшеліктерге, яғни иненің орналасуына сәйкес Жарамсыздық бөлімі

Суреттегі дизайн жеке сипаттамаға ие, сәйкес, жарамды деп таныды.